

DAF YOMI IYUN TOPICS-HONORING ONE'S FATHER WHO IS A RASHA-Bava
Kama 94b

1. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צד עמוד ב

תנו רבנן: הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן, והמקבל מהן - אין רוח חכמים נוחה הימנו. אמר רבי יוחנן: בימי רבי נשנית משנה זו; דתניא: מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה, א"ל אשתו: ריקה, אם אתה עושה תשובה, אפילו אבנט אינו שלך! ונמנע ולא עשה תשובה; באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלוי רביות שהחזירו - אין מקבלין מהם, והמקבל מהם - אין רוח חכמים נוחה הימנו. מיתיבי: הניח להם אביהם מעות של רבית, אע"פ שהן יודעין שהן רבית - אין חייבין להחזיר; אינהו הוא דלא, הא אביהם חייב להחזיר! בדין הוא דאביהם נמי אינו חייב להחזיר, והא דקתני בדידהו? משום דקא בעי למתני סיפא: הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים - חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם, תנא רישא נמי בדידהו. ומפני כבוד אביהם חייבין להחזיר? אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך! כדאמר רב פנחס: בשעשה תשובה, הכא נמי בשעשה תשובה. אי עשה תשובה, מאי בעי גביה? אי בעי ליה לאהדורי! שלא הספיק להחזיר עד שמת

2. רמב"ם הלכות ממרים פרק ו

הלכה יא

הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו אע"פ שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו היה ז אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו, ראהו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו.

3. טור יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמ

כתב הרמב"ם ממזר חייב בכבוד אביו ואמו ומוראן אף כו) ע"פ שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשו תשובה אפ' היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו ונ"ל כיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו כדאמרינן [ב"ק צד ב] גבי ג*] כז) הניח להן אביהן פרה גזולה חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם ופריך והא לאו עושה מעשה עמך הוא פי' ואין חייבין בכבודו ומשני כשעשה תשובה אלמא כל זמן שלא עשה תשובה אין חייבין בכבודו.

4. ב"ה יורה דעה סימן רמ

יג כתב הרמב"ם ממזר וכו'. לכאורה יראה דטעמו מדמסקינן דאיסורא דרבנן איכא לבן להלקות ולקלל לאב אפילו לא עשה תשובה בין בשליחות בית דין בין שלא בשליחות בית דין וכמו שיתבאר בסימן שאחר זה (ס"ד) בס"ד א"כ ממילא אית לן דחייב בכבודו ומוראו דאי לא למה אסור לו להלקותו ולקללו הלא מצוה לבזות את הרשע ולהכותו ולקללו אלא בע"כ באביו החמירו שלא לבזותו אלא לכבדו. אלא שקשה דא"כ אינו אלא מדרבנן כמו שלא להלקותו ולקללו מדרבנן ולשון הרמב"ם משמע דמדאורייתא חייב בכבודו. ע"כ יראה דעת הרמב"ם ממה שדרשו בב"ר (פרשה לט אות ז) על וימת תרח בחרן (בראשית יא לב) ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם את כיבוד אביו שהניחו זקן והלך לו. והשתא קשה מה חשש איכא שיאמרו וכו' הלא כיון דתרח רשע היה ועובד עבודה זרה לא היה חייב בכבודו אלא בע"כ דבכל ענין חייב בכבודו. אבל רבינו השיג והביא ראיה שאינו חייב בכבודו ומשמע אפילו מדרבנן נמי אינו חייב לכבדו. ולדידה צריך לומר דדוקא להלקותו ולקללו אסור אבל מותר לו למנוע עצמו מכבודו ומוראו בשב ואל תעשה ואפילו מדרבנן אין כאן איסור. והב"י מיישב דעת הרמב"ם ואומר שאין ראיה מההיא דהניח להן אביהן פרה וכו' ומחלק בין כבוד דחזרת רבית לשאר כבוד. ואני אומר דרבינו סבירא ליה דכיון דמצינו דאין חייבין בכבודו אין לנו לחלק מסברא. גם הסמ"ג (שם) הביא ראיה זו דהניח להן

אביהן ואע"ג דאיהו נמי סבירא ליה דאיכא איסור בהכאה וקללה אפילו לא עשה תשובה אלא ודאי דחילוק יש בין הכאה וקללה לכבוד ומורא דשרי אפילו מדרבנן כדפרישית. מיהו נכון להחמיר כהרמב"ם:

5. לחם משנה הלכות ממרים פרק ו

הלכה יא

[יא] אפילו היה אביו רשע וכו'. למה שהקשה הטור מהניח להם אביהם פרה גזולה דאמרו שם דאינו חייב להחזיר מפני כבוד אביהם היכא דלא עשה תשובה יש לתרץ דלאחר מיתה שאני ומה שאמר רבינו הוא דבחייו מכבדו אע"פ שלא עשה תשובה אבל התם דלאחר מיתה אינם חייבים בכבודו כיון דלא עשה תשובה

6. רדב"ז הלכות ממרים פרק ו

ויש לתרץ דהתם איירי כשמת בלא תשובה דשוב לא יוכל לתקן את אשר עותו אבל הכא איירי באביו קיים ויש תקוה שיעשה תשובה ולא תזכרנה הראשונות ונמצא הבן עבר למפרע והדבר ברור שהחי מצטער והמת גם שנאתו גם קנאתו כבר אבדה:

7. פני יהושע מסכת בבא קמא דף צד עמוד ב

בגמרא ומפני כבוד אביהם כו' איקרי כאן ונשיא בעמך. מה שיש לדקדק מכאן אהא דאמרינן בפרק הנחנקין [סנהדרין פ"ה ע"ב] לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להלקותו כו' דמשמע דהבן חייב בכבוד אביו רשע וכמ"ש הר"ף [יבמות כ"ב ע"ב] והרמב"ם [פ"ה מהל' ממרים הי"ב] והרא"ש [יבמות פ"ב סימן ג'] ע"י בטור יו"ד (סי' ר"מ) ובב"ש שם ובט"ז [סקי"ז]. ולי נראה דעיקר הקושיא כאן דנהי דחייב בכבוד אביו רשע מ"מ באותה עבירה עצמו שעבר אביו ולא חש לכבודו לא מסתברא שיהיו הם חייבים. ועוד י"ל משום דבלא"ה מצינו דאפילו למאן דס"ל שאינו חייב בכבוד אביו רשע מ"מ אסור לכתחלה לבזותו והיא סברת הר"ן ושאר פוסקים

8. מחנה אפרים הלכות מלוה ולוה - דיני ריבית סימן ח

במה שאמרו דברבית קצוצה אם הניח להם אביהם דבר מסויים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם יש לחקור אם כופין אותם על כך, מי אמרינן כיון דמשום כבוד אתה מחייבם אין כופין אותם על כך להוציא מידם בב"ד דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצדה ואין בב"ד של מטה מוזהרים עליה. אמנם ראיתי להרב בעל כ"מ בפ"ו מהלכות ממרים שכתב ליישב דברי הרמב"ם ז"ל במה שכתב דהממזר חייב על כבוד אביו דלא תיקשי עליו ממה שאמרו בפרק הרבית ואי כשלא עשה תשובה מי מחייבי קרי כאן ונשיא בעמך וכו' אלמא דכל שלא עשה תשובה לא מחייב בכבודו, דגבי רבית היינו טעמא דלא מחייב משום דקי"ל דכבוד משל אב ומשום הכי כל שלא עשה תשובה אין חייבים להחזיר, וכי עשה תשובה ה"ט דחייבים משום דהוה ליה ההוא פרה כאלו לא הורישו לבניו מאחר שהיה בדעתו להחזירה עכ"ד. ואיכא למילף מיניה דכופין אותם בדין ומוציאין מידם לפי הטעם שנתן. הן אמת דיש לגמגם קצת בדבריו דאם כן מאי אייריא דבר מסויים ואפילו כי אינו מסויים נמי יחזירו אותו כיון דעשה תשובה והיה רוצה להחזיר ואין בדעתו להורישו לבניו. ועוד דלפי דבריו יראה דאין לחלק בין הניח להם אביהם או שאר מורישים. אבל ליישב דברי הרמב"ם ז"ל יראה לע"ד עם מה שכתבו התו' בפרק הכותב דף פ"ו גבי פריעת ב"ח מצוה וכופין אותם דה"ד בהניח להם אחריות נכסים, אבל לא הניח להם אחריות נכסים אין כופין אותם משום כבוד אביהם דהוי מ"ע שמתן שכרה בצדה, והא דחייבים להחזיר כי הניח להם אביהם פרה של רבית לאו משום כבוד הוא אלא משום דאיכא בזיון עכ"ד. נמצא דבכבוד לחוד אין כופין אמנם אי איכא נמי בזיון כופין והיינו דוקא כשעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אף דחייב בכבודו אין כופין אותם להחזיר משום בזיון דנשיא בעמך כתיב, ועפ"ז באו דברי הרמב"ם ז"ל על נכון ולמדנו לנדון דידן דכופין אותם בב"ד: